

Patiëntenrechten

Kinderen, hun ouders en patiëntenrechten

Inhoudsopgave

Kinderen, hun ouders en patiëntenrechten	3
Kinderen en gezag	4
Kinderen tot twaalf jaar	5
Kinderen van twaalf tot zestien jaar	7
Jongeren vanaf zestien jaar	9
Naar het ziekenhuis	10
Meer informatie	11
Nuttige links en adviespunten	12

Kinderen, hun ouders en patiëntenrechten

Net als volwassenen hebben kinderen rechten in de gezondheidszorg. Zorgverleners betrekken kinderen zoveel mogelijk bij de zorg voor hen.

Kinderen zijn minderjarig. De ouders (of voogd) hebben gezag over hun kinderen en zijn verantwoordelijk voor hen. Afhankelijk van hun leeftijd beslissen zij ook dingen voor hen.

Wat betekent dit voor de rechten van het kind als patiënt? Mag een kind zonder medeweten van zijn ouders naar de dokter? Mogen de ouders bij de behandeling van hun kind zijn? En wanneer kunnen kinderen mee beslissen over een behandeling?

Patiëntenrechten, ook die van kinderen, staan in de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO). Deze wet onderscheidt drie leeftijdsgroepen: kinderen tot twaalf jaar, kinderen van twaalf tot zestien jaar en jongeren vanaf zestien jaar. Voor iedere groep gelden aparte rechten. Zo mag een kind van zestien jaar zelf beslissen over een medische behandeling. Hij heeft geen toestemming meer van zijn ouders nodig.

In deze brochure leest u wat de belangrijkste patiëntenrechten per leeftijdsgroep zijn. Ook besteden we aandacht aan de ziekenhuisopname. Dit is voor ouders en kinderen vaak een ingrijpende ervaring.

De informatie geldt voor alle handelingen in de gezondheidszorg. Bij de dokter, in het ziekenhuis, maar bijvoorbeeld ook bij het consultatiebureau, de fysiotherapeut, de tandarts of de logopedist.

Overal waar hij staat, kan ook zij gelezen worden.

3 goede vragen voor kinderen

In de WGBO wordt uitgegaan van leeftijdsgrenzen. Maar een kind van bijvoorbeeld tien jaar kan misschien al goed meedenken over zijn behandeling. Daarom wordt altijd rekening gehouden met de mening van het kind. Zijn belang staat voorop.

Er zijn 3 goede vragen voor kinderen die hen te helpen om mee te denken en te beslissen over de behandeling. De 3 goede vragen zijn:

- Dit voel ik, wat is het?
- Wat kunnen we er allemaal aan doen?
- Wat betekent dit voor mij, nu en later?

Zie ook: www.3goedevragen.nl/kinderen

Kinderen en gezag

Kinderen onder de achttien jaar zijn minderjarig. Ze zijn nog niet zelfstandig; hun ouders (of voogd) zijn verantwoordelijk voor hen. Zij vallen dus onder hun gezag. De ouders zijn ook de wettelijk vertegenwoordigers van hun kind. Zij zijn verantwoordelijk voor wat hij doet en oefenen de rechten van hun kind uit. Ouders hebben ook plicht–ten. Ze moeten hun kind verzorgen en opvoeden. Ook moeten ouders in zijn belang handelen en rekening houden met wat het kind zelf wil en kan.

Toestemming van ouders

Een minderjarige heeft voor officiële handelingen (zoals kopen, verkopen, trouwen, een huis huren, van school veranderen) toestemming van zijn ouders nodig. Bij handelingen die passen bij zijn leeftijd, wordt er vanuit gegaan dat de ouders dat goed vinden. Zo mag een kind van acht jaar zelf een brood kopen, maar geen computer.

Voor de gezondheidszorg gelden andere regels. Vanaf twaalf jaar geven het kind en de ouders samen toestemming voor een medische behandeling. En vanaf zestien jaar mogen jongeren zelf over hun medische behandeling beslissen, zonder toestemming van hun ouders.

Gezag

Niet alle kinderen leven samen met beide ouders. Wel is het gezag over een kind altijd geregeld. Dat is toegewezen aan één of beide ouders.

Als ouders niet goed voor hun kind zorgen of er andere problemen zijn, kan een maatregel van de kindbescherming worden opgelegd. De rechter beperkt of ontnemt dan het gezag van de ouders. Het kind krijgt dan een voogd. De rechter kan ook beslissen dat een jeugdbeschermer of gezinsvoogd toezicht moet houden op hoe de ouders hun kind verzorgen of opvoeden. Dat heet 'ondertoezichtstelling'. De gezinsvoogd heeft geen gezag over het kind. Maar hij heeft bijvoorbeeld wel recht op informatie van zorgverleners, als dat nodig is voor zijn taak.

Een ouder die alleen gezag heeft over het kind, is verplicht om te overleggen met de andere ouder over belangrijke gebeurtenissen voor het kind, zoals een zeer ingrijpende medische behandeling. De andere ouder heeft recht op beperkte informatie over zijn kind, dit kan ook via een zorgverlener worden gegeven.

Als ouders gescheiden zijn en beiden het gezag hebben, oefenen zij samen de rechten van het kind uit. Ook de patiëntenrechten. Dit betekent dat beiden toestemming moeten geven voor een behandeling van hun kind. Beide ouders hebben ook recht op informatie en mogen allebei het medisch dossier inzien of opvragen.

Voorbeeld

De ouders van Samir (9 jaar) zijn gescheiden. Zijn ouders hebben beiden het gezag over hem, maar hij woont bij zijn moeder en is met haar naar een andere stad verhuisd. Samir's moeder wil hem inschrijven bij een huisarts in haar nieuwe stad. Voordat Samir zich kan uitschrijven bij de oude huisarts en het dossier wordt overgedragen, is hiervoor ook toestemming van zijn vader nodig.

Kinderen tot twaalf jaar

Kinderen tot twaalf jaar mogen niet zelf beslissen over hun gezondheidszorg. Dat doen hun ouders voor hen. Toch begrijpen jonge kinderen vaak goed wat er met hen gebeurt. Een behandeling kan ingrijpend voor hen zijn. Daarom moeten de ouders en de zorgverlener het kind hierbij betrekken.

Recht op informatie

Zowel het kind als de ouders hebben recht op informatie. Het kind krijgt een duidelijke uitleg die hij begrijpt. Dan weet hij wat er gaat gebeuren en kan hij beter meewerken aan een behandeling. De ouders krijgen alle informatie, zodat ze kunnen beslissen over de behandeling van hun kind.

Toestemming geven

Ouders moeten toestemming geven voor onderzoek en behandeling van hun kind. Als het goed is, betrekken ze hun kind hierbij. Ook de zorgverlener wil weten wat het kind zelf vindt. Als de zorgverlener vindt dat het besluit van de ouders schadelijk is voor het kind, hoeft hij dat niet op te volgen. Hij probeert de ouders dan op andere gedachten te brengen. In uitzonderlijke gevallen mag de mening van het kind volgen, als hij dat zelf ook het beste vindt.

In spoedgevallen mag de zorgverlener handelen zonder toestemming van de ouders. Hij moet dan direct handelen om nare gevolgen voor het kind te voorkomen.

Behandeling weigeren

De ouders kunnen een medische behandeling voor hun kind weigeren, bijvoorbeeld een bloedtransfusie. Soms loopt een kind gevaar door een weigering van de ouders. De zorgverlener mag de behandeling dan toch niet uitvoeren. In zo'n geval kan hij wel een maatregel van de kindbescherming aanvragen, waardoor de ouders tijdelijk beperkt worden in hun gezag.

Een kind onder de twaalf jaar mag zelf geen behandeling weigeren, die zijn ouders én de zorgverlener noodzakelijk vinden.

De zorgverlener zal alleen in bijzondere situaties een weigering van een kind volgen. Hij is er dan van overtuigd dat een kind voor zichzelf kan beslissen. Bijvoorbeeld wanneer een kind al lang ernstig ziek is en overziet hoe zwaar een behandeling voor hem wordt.

Voorbeeld

Bij Daan (8 jaar) moet bloed worden afgenomen. Hij is erg bang voor de prik en moet huilen. 'Ik wil het niet, ik ga weg!', roept hij boos. De verpleegkundige en zijn vader kalmeren hem. Daarna verloopt de bloedafname zonder problemen.

Ouders mogen bij de behandeling van hun kind zijn

De ouders behartigen de belangen van hun kind. Zij hebben daarom het recht om bij de behandeling van hun kind te zijn. Vaak zal dat het kind geruststellen. Zij zijn niet verplicht om erbij te zijn.

Voorbeeld

Monica (11 jaar) heeft een beugel. Zij moet regelmatig naar de tandarts voor controle. Tegenwoordig gaat zij alleen of met een vriendin naar de tandarts.

Het medisch dossier inzien

De ouders mogen het medisch dossier van hun kind bekijken (inzien). Zij kunnen ook een kopie krijgen van het dossier of van een gedeelte daarvan. Meestal kijkt de zorgverlener dan mee. Hij kan dan meteen uitleg geven. Wanneer het dossier inzien niet in het belang van het kind is, mag de zorgverlener dit weigeren. De ouders kunnen hierover een klacht indienen.

De zorgverlener mag kinderen onder twaalf jaar niet zelf hun dossier laten inzien. De ouders mogen het dossier wel aan hun kind laten lezen.

Kinderen van twaalf tot zestien jaar

Kinderen van twaalf tot zestien jaar weten meestal goed wat zij willen. Bij een medische behandeling wordt hun mening serieus genomen, omdat het over hun eigen lichaam gaat. Zij worden alleen behandeld, als zij daar zelf óók toestemming voor geven.

Recht op informatie

Het kind én de ouders hebben recht op volledige informatie. De hulpverlener moet de informatie zo geven dat het kind het ook begrijpt.

Toestemming voor de behandeling

Het kind en de ouders moeten allebei toestemming geven voor een behandeling. Als één van hen de behandeling niet wil, zal de zorgverlener het kind niet behandelen. Hij zal proberen te bereiken dat ouders en kind het met elkaar eens worden. In spoedgevallen met gevaar voor het kind, mag de zorgverlener het kind zonder toestemming behandelen.

Het kind wil wel, de ouders niet

Wil een kind een bepaalde behandeling, waar zijn ouders het niet mee eens zijn? Dan gaat die behandeling meestal niet door, omdat de ouders ook toestemming moeten geven. Als het kind de behandeling toch wil, kan de zorgverlener besluiten om hem toch te behandelen. Soms zal hij kijken of de behandeling direct nodig is. Misschien kan de behandeling worden uitgesteld totdat het kind zestien jaar is en zelf mag beslissen over een medische behandeling.

Voor een behandeling zonder toestemming van de ouders moeten zij wel betalen. Ouders zijn verplicht om de kosten voor verzorging en opvoeding van hun kind te betalen.

Het kind wil een behandeling, de ouders mogen het niet weten

Als het kind niet wil dat zijn ouders worden geïnformeerd, kunnen de ouders geen toestemming geven voor de behandeling. Dan moet de zorgverlener besluiten of hij het kind behandelt. Meestal probeert hij het kind te overtuigen om zijn ouders erbij te betrekken. Als dit niet lukt, moet de zorgverlener inschatten of het kind voor zichzelf kan beslissen. In dat geval kan de zorgverlener hem behandelen zonder de ouders te informeren. Soms is het in het belang van het kind om de ouders niet te informeren. Bijvoorbeeld vanwege de veiligheid van het kind of bij een ongewenste zwangerschap.

Voorbeeld

Brenda (15 jaar) wil de pil slikken, maar wil absoluut niet dat haar ouders dat te weten komen. Dat durft zij niet te vertellen. De arts vindt haar oud en wijs genoeg om daarover zelfstandig te beslissen. Hij schrijft de pil voor zonder haar ouders in te lichten.

Het kind wil niet, de ouders wel

Wanneer een kind een behandeling niet wil, kan niemand dat afdwingen. Ook de ouders niet. De zorgverlener mag het kind dan niet behandelen. Hij moet er wel van overtuigd zijn dat het kind de gevolgen van zijn keuze kan overzien. Wanneer behandeling noodzakelijk is, overlegt de zorgverlener met het kind. Hij zoekt naar een andere behandeling of kijkt of uitstel mogelijk is.

Aanwezigheid bij de behandeling

De ouders mogen bij een behandeling zijn van hun kinderen van twaalf tot zestien jaar. Als hun kind dat niet prettig vindt, kan de zorgverlener vragen of de ouders (even) weg gaan.

Het medisch dossier inzien

De ouders en het kind mogen allebei het medisch dossier inkijken. Het kind kan er bezwaar tegen maken dat zijn ouders zijn dossier lezen. Als de zorgverlener denkt dat het kind daarover kan beslissen, laat hij de ouders zijn dossier niet inzien.

Het kind kan ook zelf vragen of hij zijn dossier mag lezen. De zorgverlener kijkt of het kind dit aankan.

Geheimhouding

Omdat de ouders en het kind toestemming moeten geven voor een behandeling, krijgen zij beiden informatie. Een kind kan de zorgverlener vragen om zijn ouders niet in te lichten. De zorgverlener zal dit niet doen, als hij denkt dat het kind daarover zelf kan beslissen.

Jongeren vanaf zestien jaar

Vanaf zestien jaar mogen jongeren zelf beslissen over hun medische behandeling. Zij hebben dezelfde patiëntenrechten als volwassenen.

Recht op informatie

Een jongere heeft vanaf zestien jaar recht op volledige informatie. De ouders krijgen die informatie niet meer. Behalve wanneer de jongere daarvoor duidelijk toestemming geeft.

Toestemming voor de behandeling

Een jongere geeft zelf toestemming voor een behandeling. Toestemming van de ouders is niet meer nodig. Dus ook als de ouders het er niet mee eens zijn, kan de jongere worden behandeld. In spoedgevallen mag de zorgverlener hem behandelen zonder zijn toestemming. Een jongere mag een bepaalde behandeling weigeren. De zorgverlener moet dan de beslissing van de jongere opvolgen. Zelfs als die medisch noodzakelijk is en de ouders en zorgverlener de behandeling aanraden.

Aanwezigheid bij de behandeling

De ouders mogen niet meer bij de behandeling van hun kind zijn. Als een jongere dat zelf graag wil, mogen ze er natuurlijk wel bij zijn.

Het medisch dossier inzien

Een jongere mag zelf zijn medisch dossier inzien en heeft daarvoor geen toestemming van zijn ouders nodig. Hij kan ook een kopie van het dossier of een gedeelte daarvan krijgen. De ouders mogen zijn dossier niet inzien. Dat mag alleen op verzoek van hun kind.

Vrije keuze hulpverlener

Een jongere kan zelf bepalen naar welke zorgverlener hij gaat. Natuurlijk moet er dan wel plaats zijn bij de zorgverlener. En het is altijd verstandig om te checken of de zorgverzekering de kosten vergoed.

Financiën

Kinderen tot achttien jaar zijn gratis meeverzekerd bij de zorgverzekering van hun ouders. Ze moeten hiervoor wel ingeschreven zijn bij deze zorgverzekering. Dit moeten de ouders zelf doen. Alle zorg in het basispakket wordt hiermee voor de jongere vergoed. Voor jongeren geldt ook geen eigen risico. Afhankelijk van de aanvullende verzekering die de ouder (met wie een kind is meeverzekerd) heeft, geldt die ook voor het kind. Een eventuele eigen bijdrage voor aanvullende zorg geldt ook voor het kind. Wanneer bepaalde zorg niet wordt vergoed, dan spreekt de zorgverzekeraar de jongere van 16 jaar eerst zelf aan. Maar wanneer hij de rekening niet kan betalen, moeten de ouders dat doen. Zij zijn verplicht om de kosten van verzorging en opvoeding voor hun kinderen te betalen totdat zij achttien jaar zijn.

Naar het ziekenhuis

Opname in een ziekenhuis is een ingrijpende ervaring voor kinderen. Zeker als het kind nog klein is. Als de ouders erbij zijn, is een kind vaak minder bang en kan hij alles beter verwerken.

Verblijf in het ziekenhuis

Het hangt van de behandeling af hoelang het kind in het ziekenhuis blijft. Bij veel operaties kunnen kinderen nog dezelfde dag naar huis. De ouders kunnen vrijwel altijd bij hun kind blijven. Ook als het onder narcose wordt gebracht. Als de opname langer dan een dag duurt, kan één van de ouders bij hun kind blijven slapen

Betrokkenheid van ouders

Het ziekenhuis is verantwoordelijk voor de verzorging. De ouders kunnen hun wensen hierover bespreken. Hier hoeft het ziekenhuis niet op in te gaan, maar het ziekenhuis moet wel een reden geven waarom iets niet kan. In veel ziekenhuizen helpen ouders bij de verzorging van hun kind. Zij mogen (als ze dit willen) ook bepaalde verpleegkundige taken op zich nemen. Bijvoorbeeld het opnemen van de temperatuur of het geven van kunstmatige voeding. Deze taken voeren zij eerst samen met een verpleegkundige uit. Later kunnen zij dit zelfstandig doen.

Keuze van ziekenhuis

Elk ziekenhuis heeft zijn eigen regels. Wanneer ouders een opname van een kind voorzien, kunnen zij van tevoren informatie over ziekenhuizen vragen. Bij de keuze zijn de volgende vragen van belang:

- Kunnen beide ouders in het ziekenhuis blijven slapen?
- Hoe worden zij betrokken bij de behandeling en de verzorging?
Als de ouders bijvoorbeeld naast hun kind wil-len slapen, moeten zij een ziekenhuis uitzoeken waar dat kan. Stichting Kind en Ziekenhuis kan hierover adviseren.
- Hoe wordt er omgegaan met pijn en angst?
- Welke voorzieningen zijn er voor het kind en de ouder(s)?
- Hoe is de nazorg geregeld?

De website van Stichting Kind en Ziekenhuis heeft een overzicht van welke mogelijkheden verschillende ziekenhuizen bieden.

Klachten

Ook in de gezondheidszorg gaat wel eens iets mis. De ouders of het kind kunnen onzorgvuldig zijn behandeld. Of vinden dat de zorgverlener onterecht niet naar hun wensen luistert.

Het is het beste om dit eerst met de zorgverlener te bespreken. Misschien is er sprake van een misverstand. Ouders en/of het kind kunnen ook een klacht indienen.

- Is het kind jonger dan twaalf jaar, dan kunnen de ouders namens hem een klacht indienen.
  - Is het kind twaalf jaar of ouder, dan kunnen de ouders hem hierbij betrekken.
Hij kan bijvoorbeeld mee gaan naar het gesprek over de klacht of ook de brief ondertekenen.
  - Vanaf zestien jaar kan een jongere zelfstandig een klacht indienen.
-

Meer informatie

Het Nationale Zorgnummer

Heeft u na het lezen van deze brochure nog vragen? Neem dan contact op met het Nationale Zorgnummer. Daar kunt u terecht met vragen over zorg en zorgverzekering, over uitkeringen, wonen, vervoer, inkomen en patiëntenrechten. Ook kunt u bij het Nationale Zorgnummer terecht voor informatie over en het aanvragen van een niet-reanimerenpenning.

Telefoon: 0900- 23 56 780 (20 cent per gesprek)
van maandag tot en met vrijdag van 10.00-13.00,
of www.nationalezorgnummer.nl

Nuttige links en adviespunten

Stichting Kind en Ziekenhuis

www.kindenziekenhuis.nl

www.jadokterneedokter.nl

Landelijk Meldpunt Zorg

www.landelijkmeldpuntzorg.nl

Nationale Zorgnummer

www.nationalezorgnummer.nl

Adviespunt Zorgbelang

www.zorgbelang-nederland.nl

Het juridisch loket

www.juridischloket.nl

Kindertelefoon

www.kindertelefoon.nl

Uitgave

Patiëntenfederatie Nederland

Postbus 1539

3500 BM Utrecht

030 297 03 03

info@patientenfederatie.nl

www.patientenfederatie.nl

Patiëntenfederatie Nederland vertegenwoordigt ruim 200 patiëntenorganisaties.

Wij maken ons sterk voor alle mensen die zorg nodig hebben.

Voor meer info: <https://www.patientenfederatie.nl/algemeen/samen-de-zorg-beter-maken>

Utrecht, 2019